

Krzysztof Wiliński

Uniwersytet Warszawski

Aleksandra Szatkowska

Uniwersytet Warszawski

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH

1. UWAGI WSTĘPNE

Postępowanie dyscyplinarne wobec nauczycieli akademickich w Polsce regulują przepisy działu VII „Odpowiedzialność dyscyplinarna” rozdziału I „Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich” (art. 275–306) ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹, która zaczęła obowiązywać od dnia 1 października 2018 r., oraz rozporządzenie z dnia 25 września 2018 r. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar i ich zatarcia², a w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, z wyłączeniem art. 82³.

Usytuowanie postępowania dyscyplinarnego wobec nauczycieli akademickich w wyżej wymienionych aktach prawnych powoduje problemy z kwalifikacją do odpowiedniej gałęzi prawa. W doktrynie zdania na temat kwalifikacji postępowania dyscyplinarnego są podzielone – E. Bojanowski wskazuje, że jest to odpowiedzialność zbliżona do odpowiedzialności karnej lub karno-administracyjnej⁴, P. Przybysz uważa, że należałoby uznać takie postępowania za sprawy

¹ Dz.U. z 2018 r., poz. 1668, dalej: p.s.w.n. lub ustawa.

² Dz.U. z 2018 r., poz. 1843, dalej: rozporządzenie.

³ Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1987, z późn. zm., dalej: k.p.k.

⁴ E. Bojanowski, *Dyscyplinarna odpowiedzialność pracownika administracji państwowej w prawie polskim*, (w:) J. Łętowski, J. Pruszyński (red.), *Odpowiedzialność pracownika administracji*, Ossolineum 1978, s. 202.

administracyjne⁵, Z. Sypniewski stwierdza, że jest to odpowiedzialność pracownicza⁶, a jeszcze innego zdania jest T. Kuczyński, który wskazuje, że jest to instytucja międzygałęziowa⁷. Jak widać powyżej, poglądy w doktrynie są różne i na potrzeby niniejszego opracowania zostały one jedynie zasygnalizowane. Autorzy artykułu przychylają się do zdania, że jest to postępowanie administracyjne z elementami postępowania karnego lub postępowanie quasi-karne.

2. PODSTAWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ

2.1. PRZESŁANKI ODPOWIEDZIALNOŚCI

Jak wskazuje R. Giętkowski, do przesłanek odpowiedzialności dyscyplinarnej należy zaliczyć czyn, który jest bezprawny dyscyplinarnie, a więc niezgodny z przepisami o odpowiedzialności dyscyplinarnej, społecznie szkodliwy i zawiniony. Powyższe przesłanki muszą być spełnione łącznie, aby pociągnąć osobę do odpowiedzialności dyscyplinarnej⁸.

Według przepisu art. 275 ust. 1 p.s.w.n. nauczyciel akademicki podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienie dyscyplinarne stanowiące czyn uchybiający obowiązkowi nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczyciela akademickiego. Przepis ten został oparty na zasadzie alternatywy zwykłej poprzez użycie w zdaniu spójnika „lub”. Oznacza to, że zdanie będzie prawdziwe, gdy przynajmniej jedna z wyżej wymienionych przesłanek zostanie spełniona. Należy zwrócić uwagę, że niekiedy zachowanie nauczyciela akademickiego może stanowić jednocześnie naruszenie obu przesłanek⁹. Trzeba podkreślić, że ustawa nie zawiera definicji nauczyciela akademickiego, co jest niedopatrzaniem ustawodawcy, gdyż w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym¹⁰ taka definicja była. Zgodnie z art. 108 p.s.w. do nauczycieli akademickich należało zaliczyć pracowników naukowo-dydaktycznych, pracowników dydaktycznych, pracowników naukowych, a także dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej.

⁵ P. Przybysz, *Prawo do sądu w sprawach dyscyplinarnych*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 8 (630), s. 68.

⁶ Z. Sypniewski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna jako odpowiedzialność prawa pracy*, (w:) *Odpowiedzialność pracownicza. Materiały XI Zjazdu Szkoły Prawa Pracy*, Wrocław 1984, s. 108.

⁷ T. Kuczyński, *O odpowiedzialności dyscyplinarnej pracowników*, „Państwo i Prawo” 2003, z. 9 (691), s. 62.

⁸ Szerzej R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013, s. 184.

⁹ K. Kurzępa-Depo, (w:) S. Waltoś, A. Rozmus (red.), *Szkolnictwo wyższe w Polsce: ustrój, prawo, organizacja*, Warszawa 2016, s. 404.

¹⁰ Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2183, z późn. zm., dalej: p.s.w.

Z treści art. 275 ust. 1 p.s.w.n. jednoznacznie wynika, że pierwszą przesłanką jest uchybienie obowiązkom nauczyciela akademickiego. Niewątpliwie wskazaną powyżej przesłankę jest zdecydowanie łatwiej zdefiniować niż drugą, ponieważ sama ustawa wymienia obowiązki, które mają poszczególni nauczyciele akademicy. Kategoria ta jest bardzo pojemna, ale jednocześnie została unormowana. I tak, z art. 115 p.s.w.n. wynikają obowiązki, których pracownik uczelni zobowiązany jest przestrzegać i wykonywać w ramach swoich obowiązków służbowych. Jednakże należy zwrócić uwagę, iż ustawodawca używa tutaj określenia pracownik uczelni, a ze względu na wspomniany już powyżej brak definicji nauczyciela akademickiego, powinno się stosować ten przepis również do tej grupy zawodowej. Naruszenie obowiązków przez nauczyciela może polegać na niewykonaniu lub niewłaściwym wykonaniu obowiązków, jak np. często spotykane na uczelniach nieusprawiedliwione czy też regularne nieobecności nauczycieli akademickich na dyżurach przeznaczonych dla studentów. Przy tak dokładnie wyliczonych przez ustawodawcę obowiązkach przesłanka ta nie powinna powodować żadnych trudności w stwierdzeniu, czy nauczyciel akademicki dopuścił się deliktu dyscyplinarnego¹¹.

Większe problemy pojawiają się przy próbie zdefiniowania drugiej przesłanki, którą jest uchybienie godności zawodu nauczyciela akademickiego. Nigdzie nie została zdefiniowana przez ustawodawcę „godność” i w związku z tym pojawia się problem, jak rozumieć to ocenne pojęcie. W tej sytuacji należy odwołać się do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 września 2001 r., SK 17/00, który stwierdził, że: „uchybienie godności zawodu nauczyciela akademickiego, niewątpliwie ma charakter ocenny. Ten sposób określenia znamion jest jednak dopuszczalny, choć ustawa powinna się posługiwać nim tylko w niezbędnym zakresie”. Jednocześnie Trybunał wskazał, iż: „niedookreślenie zakresu przedmiotowego zachowań objętych odpowiedzialnością dyscyplinarną narusza zasadę *nullum crimen sine lege certa et stricta*”¹².

Przyjmuje się, że zawód nauczyciela akademickiego jest zawodem zaufania publicznego¹³. W związku z tym można przyjąć, że uchybienie godności tego konkretnego zawodu może nastąpić w szczególności poprzez zachowanie, które obniży zaufanie obywateli do tego zawodu, a nawet doprowadzi do poniżenia w oczach opinii publicznej. Analizując powyższe orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, można również stwierdzić, że uchybienie godności zawodu związane będzie z naruszeniem zasad etyki¹⁴.

¹¹ K. Kurzępa-Depo, (w:) S. Waltoś, A. Rozmus (red.), *Szkolnictwo wyższe...*, s. 404–405.

¹² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 września 2001 r., SK 17/00, Dz.U. z 2001 r., nr 103, poz. 1129.

¹³ A. Wiktorowska, P. Wajda, (w:) W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 315 i 319.

¹⁴ K. Kurzępa-Depo, (w:) S. Waltoś, A. Rozmus (red.), *Szkolnictwo wyższe...*, s. 405.

W przypadku postępowania dyscyplinarnego nie ma katalogu czynów, które ustawodawca nakazywałby zakwalifikować jako delikt dyscyplinarny nauczyciela akademickiego. Przy tak sformułowanych przepisach to osoba prowadząca postępowanie zobowiązana jest do rozważenia w każdej sprawie indywidualnie, czy dany czyn spełnia przesłankę określoną w art. 275 p.s.w.n., a w konsekwencji, czy zostały spełnione znamiona deliktu dyscyplinarnego.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że nauczyciel akademicki może ponieść także odpowiedzialność dyscyplinarną przewidzianą w innych przepisach. W takim przypadku będą toczyły się dwa odrębne postępowania – postępowanie dyscyplinarne na podstawie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce prowadzone przez uczelnię, na której dany nauczyciel akademicki pracuje, oraz postępowanie dyscyplinarne na podstawie innej ustawy prowadzone przez inny organ. Przykładem takiego zawodu może być przede wszystkim lekarz czy też radca prawny będący nauczycielem akademickim i jednocześnie osobą czynnie wykonującą swój wyuczony zawód. Podkreślić należy, iż postępowania takie toczą się niezależnie od siebie i w konsekwencji mogą zakończyć się zupełnie innymi rozstrzygnięciami¹⁵.

2.2. KARY

W art. 276 p.s.w.n. został zawarty katalog kar za delikty dyscyplinarne nauczycieli akademickich. Stosownie do treści tego przepisu karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) nagana z obniżeniem wynagrodzenia o 10%–25% na okres od miesiąca do 2 lat;
- 4) pozbawienie prawa do wykonywania zadań promotora, recenzenta oraz członka komisji w postępowaniach w sprawie nadania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego oraz tytułu profesora na okres od roku do 5 lat;
- 5) pozbawienie prawa do pełnienia funkcji kierowniczych w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat;
- 6) wydalenie z pracy w uczelni;
- 7) wydalenie z pracy w uczelni z zakazem wykonywania pracy w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat;
- 8) pozbawienie prawa do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego na okres 10 lat.

Jest to katalog zamknięty, który w sposób enumeratywny określa kary, jakie można wymierzyć pracownikowi będącemu nauczycielem akademickim w uczelni wyższej. Kolejność wymienionych kar nie została ustalona w sposób

¹⁵ K. Wiak, (w:) M. Pyter (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 773.

przypadkowy, ponieważ są one ułożone przez ustawodawcę w kolejności od najłagodniejszej do najbardziej dolegliwej.

Kary dyscyplinarne, tak samo jak kary określone w Kodeksie karnym, mają spełniać określone przez ustawodawcę funkcje. Wyżej wymienione kary dyscyplinarne spełniają przede wszystkim funkcję represyjną oraz funkcję prewencyjną w wymiarze ogólnym i szczegółowym. Funkcja represyjna ma na celu ukaranie sprawcy, który dopuszcza się deliktu dyscyplinarnego. Wymierzona kara ma być z jednej strony dolegliwa dla obwinionego, a z drugiej strony jednak nie może być sprzeczna z godnością i etyką zawodu nauczyciela akademickiego. Przy czym nie należy zapominać o nawiązaniu do prawa karnego, w związku z czym kara ma być adekwatna do popełnionego czynu. Z kolei funkcja prewencyjna ma oddziaływać na ukaranego w taki sposób, aby w przyszłości nie dopuścił się kolejnego przewinienia, za które poniesie odpowiedzialność i będzie konieczność nakładania kolejnych kar. Można powiedzieć, że to ma być rodzaj środka wychowawczego stosowanego wobec nauczycieli akademickich. Jednak nie należy zapominać, że wymierzona przez komisję dyscyplinarną kara ma również oddziaływać na innych nauczycieli akademickich, aby mieli oni świadomość, że zachowanie niezgodne z obowiązującymi przepisami prawa powoduje poniesienie realnych, a nie tylko teoretycznych konsekwencji, które mogą zaważyć na dalszej pracy zawodowej¹⁶.

Omówienie kar z wyżej wymienionego katalogu należy zacząć od najłagodniejszej kary, jaką przewiduje ustawodawca dla nauczyciela akademickiego, czyli upomnienia. Z racji małej dolegliwości tej sankcji jest ona wymierzana co do zasady w przypadku drobniejszych naruszeń obowiązków lub godności zawodu nauczyciela akademickiego. Zasada jest, że postępowanie dyscyplinarne prowadzi uczelniana komisja dyscyplinarna lub komisja dyscyplinarna przy Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego (co zostanie wyjaśnione w dalszej części artykułu), ale wyjątkiem jest sytuacja opisana w art. 282 pkt 2 p.s.w.n. Przepisy ustawy pozwalają na nałożenie kary upomnienia przez rektora w przypadku przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi, gdy udowodnienie winy nie wymaga przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego¹⁷. Należy zaznaczyć, że nigdzie nie zostało określone, co należy rozumieć przez określenie „przewinienie dys-

¹⁶ A. Wiktorowska, P. Wajda, (w:) W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie...*, s. 316.

¹⁷ Jak wskazuje K. Wiak, w ww. przypadku osobą uprawnioną do nałożenia na obwinionego kary upomnienia jest rektor. Decyzję o ukaraniu rektor podejmuje samodzielnie, a więc to do jego kompetencji należy ocena, czy w danym, konkretnym stanie faktycznym można powiedzieć, że nastąpiło „przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi”. Wprowadzenie takiego rozwiązania do ustawy wydaje się być słusznym posunięciem ustawodawcy ze względu na szybkość i ekonomię takiego postępowania. Nie ma sensu i powodu wydłużania postępowań, które dotyczą przewinień mniejszej wagi. Kara upomnienia jest z pewnością najmniej dolegliwa dla ukaranego, ale nie musi to oznaczać, że nie przyniesie oczekiwanych rezultatów, gdyż jest ona wpisywana do akt osobowych. K. Wiak, (w:) M. Pyter (red.), *Prawo o szkolnictwie...*, s. 776–778.

cyplinarne mniejszej wagi”. Przyjmuje się, że do kategorii czynów o mniejszej wadze należy zaliczyć takie czyny, które w mniejszym stopniu powodują uchybienie obowiązkowi nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczyciela akademickiego¹⁸.

Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 284 ust. 1 p.s.w.n. karę upomnienia nakłada się po wcześniejszym wysłuchaniu nauczyciela akademickiego, tak aby miał on możliwość przedstawienia swoich wyjaśnień w danej sprawie. W przypadku ukarania nauczyciela akademickiego karą upomnienia, zgodnie z art. 284 ust. 2 p.s.w.n, przysługuje mu prawo wniesienia odwołania do sądu pracy, właściwego dla siedziby uczelni. Powyższe odwołanie należy wnieść w terminie 14 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o ukaraniu.

Kolejną z katalogu możliwą do wymierzenia karą przez uczelnianą komisję dyscyplinarną jest nagana, która występuje w dwóch formach. Nagana może być samoistna bądź z obniżeniem wynagrodzenia o 10–25% na okres od miesiąca do 2 lat. Funkcją nagany jest potępienie zachowania danego nauczyciela akademickiego w związku z art. 275 p.s.w.n. Niewątpliwie bardziej dolegliwa dla obwinionego jest nagana połączona z procentowym obniżeniem wynagrodzenia za wykonaną pracę¹⁹. Każde choćby najmniejsze obniżenie wynagrodzenia za wykonaną pracę jest dotkliwą sankcją, tym bardziej że taka sytuacja może mieć negatywny wpływ na sytuację finansową nie tylko nauczyciela akademickiego, ale także jego rodziny, a co za tym idzie, na poziom życia.

Następną w kolejności do omówienia jest kara pozbawienia prawa do wykonywania zadań promotora, recenzenta oraz członka komisji w postępowaniach w sprawie nadania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego oraz tytułu profesora na okres od roku do 5 lat. Taki rodzaj kary będzie dla jednych nauczycieli akademickich bardzo dotkliwy, a dla innych mniej. Wydaje się, że taka sankcja będzie bardziej dolegliwa dla nauczycieli akademickich, dla których istotna jest kariera naukowa oraz chęć uzyskiwania kolejnych stopni naukowych i możliwość awansowania.

W dalszej kolejności należy omówić karę pozbawienia prawa do pełnienia funkcji kierowniczych w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat. Niewątpliwie w przypadku, gdy ukarany prawomocnym orzeczeniem nauczyciel akademicki pełni funkcję kierowniczą, jest zobowiązany do zaniechania pełnienia takiej funkcji. Jeżeli takiej funkcji nie pełni, to oczywiste jest, że w okresie obowiązywania kary dyscyplinarnej nie będzie mógł zostać powołany na takie stanowisko. Kara pozbawienia prawa do pełnienia funkcji kierowniczych ma określoną zarówno górną, jak i dolną granicę. Dolna granica 6 miesięcy może wydawać się niedopatrzaniem ze strony ustawodawcy, gdyż taką karę uczelniana komi-

¹⁸ A. Wiktorowska, P. Wajda, (w:) W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie...*, s. 326.

¹⁹ *Ibidem*, s. 324.

sja dyscyplinarna powinna wymierzać za poważniejsze delikty dyscyplinarne²⁰. Jednakże na plus należy ocenić możliwość miarkowania tej kary dyscyplinarnej.

Przechodząc do kolejnych kar, należy omówić wydalenie z pracy w uczelni oraz wydalenie z pracy w uczelni z zakazem wykonywania pracy w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat. Jest to jedna z nowych kar przewidzianych przez ustawodawcę, która wydaje się być ciekawym rozwiązaniem. Należy odróżnić wydalenie z pracy w uczelni od pozbawienia prawa do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego. Obowiązująca sankcja pozwala na wydalenie nauczyciela akademickiego z danej uczelni wyższej, która może być połączona również z zakazem pracy w innych uczelniach przez określony czas. Sama kara wydalenia z pracy na uczelni pozwala nauczycielowi akademickiemu na podjęcie pracy w innej uczelni wyższej zarówno na terenie kraju, jak i za granicą. Jednakże taka adnotacja w dokumentach z pewnością będzie utrudniała znalezienie nowego miejsca pracy. Bez wątpienia dużo bardziej dotkliwa jest kara, która zakłada nie tylko wydalenie z pracy w uczelni, lecz także zakaz wykonywania pracy w innych uczelniach, a przewidziany przez ustawodawcę okres od 6 miesięcy do 5 lat pozwala na wymierzanie kary w miesiącach i latach. Również ta kara może wpływać niekorzystnie na sytuację życiową i materialną nauczyciela akademickiego i jego rodziny.

Najbardziej dotkliwą i stosowaną w ostateczności karą jest pozbawienie prawa do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego na okres 10 lat. Oznacza to, że właściwej komisji dyscyplinarnej zostało przyznane przez ustawodawcę prawo do wymierzenia bardzo dotkliwej kary czasowej, która została określona w sposób sztywny. W przypadku tej kary może być ona wymierzona tylko i wyłącznie w wymiarze 10 lat, nie mniej i nie więcej. Osoba, której został wymierzony taki rodzaj kary dyscyplinarnej, nie ma możliwości zatrudnienia się na stanowisku nauczyciela akademickiego, a jeżeli pracuje na takim stanowisku, to w momencie uprawomocnienia się orzeczenia jej umowa zostaje rozwiązana z mocy prawa. Nie ulega wątpliwości, że w przypadku wymierzenia kary na określony czas nauczyciel akademicki już następnego dnia po zakończeniu obowiązywania kary dyscyplinarnej może wrócić do pracy na swoje dotychczasowe stanowisko²¹.

Wymierzając karę pozbawienia prawa do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego na okres 10 lat, uczelniana komisja dyscyplinarna ponosi wielką odpowiedzialność, ponieważ musi mieć świadomość, że wpłynie ona istotnie na życie nauczyciela akademickiego, dla którego może to być jedyna praca, jaką wykonuje, a w związku z tym utrata jedyne go źródła utrzymania. Uczelniana komisja dyscyplinarna wymierza karę na okres 10 lat pozbawienia prawa wykonywania zawodu, co jest bardzo długim czasem. Niestety ustawodawca nie przewidział możliwości miarkowania długości tej kary, więc powinna być

²⁰ *Ibidem*.

²¹ M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym po nowelizacji. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2015, s. 202–203.

ona stosowana rozważnie i ostrożnie. Oznacza to, iż ustawodawca daje szansę powrotu do wykonywanego zawodu przez nauczyciela akademickiego.

W przypadku nałożenia przez uczelnianą komisję dyscyplinarną na nauczyciela akademickiego kary należy dołączyć do jego akt osobowych odpis prawomocnego orzeczenia i pozostawić aż do momentu, w którym nastąpi zatarcie ukarania. Wypada podkreślić, że w przypadku, gdy pracownik zdecyduje się na rozwiązanie łączącej go umowy z uczelnią przed zatarciem, to informacja o ukaraniu zostanie umieszczona w wydanym świadectwie pracy. Z pewnością takie rozwiązanie jest bardzo dolegliwe dla nauczyciela akademickiego, ponieważ utrudni znalezienie nowego miejsca pracy, z drugiej strony jednak ma też swoje zalety, gdyż przyszły pracodawca ma wiedzę o jego przewinieniach. Warto zwrócić uwagę, że według orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego treść orzeczenia zapadłego w postępowaniu dyscyplinarnym jest informacją publiczną i zgodnie z ustawą o dostępie do informacji publicznej²² każdy zainteresowany może uzyskać do niej dostęp zgodnie z rozdziałem 2 tej ustawy²³.

Omawiając kary dyscyplinarne, nie można zapominać o dodatkowych sankcjach wynikających z art. 302 i 303 p.s.w.n. Przepisy te nadają rektorowi uprawnienie do zawieszenia nauczyciela akademickiego i określają sytuacje, w których zawieszenie jest fakultatywne, a w których obligatoryjne. W przypadku gdy wobec nauczyciela akademickiego zostało wszczęte postępowanie karne lub dyscyplinarne, przepisy stanowią, że zawieszenie jest fakultatywne. To na rektora ciąży obowiązek podjęcia decyzji o zawieszeniu danego nauczyciela akademickiego, jeżeli uzna, że „ze względu na wagę i wiarygodność przedstawionych zarzutów” jest to celowe. Jest to kolejny przypadek, kiedy ustawodawca przyznał rektorowi kompetencje do rozważenia sprawy i podjęcia samodzielnej decyzji.

Natomiast nauczyciel akademicki zostaje obligatoryjnie zawieszony w pełnieniu swoich obowiązków z dniem tymczasowego aresztowania. Należy zaznaczyć, że zawieszenie co do zasady nie może trwać dłużej niż 6 miesięcy. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy okres zawieszenia może zostać przedłużony o kolejne 6 miesięcy, ale tylko w sytuacji, kiedy przeciwko nauczycielowi akademickiemu w dalszym ciągu toczy się postępowanie karne. Obowiązujące przepisy pozwalają zawieszonemu nauczycielowi akademickiemu na złożenie odwołania od powyższej decyzji do sądu pracy właściwego dla siedziby uczelni.

Przepis o obniżeniu wynagrodzenia nauczyciela akademickiego (art. 303 p.s.w.n.) pozwala na obniżenie wynagrodzenia nauczyciela zawieszzonego w pełnieniu obowiązków nie więcej niż o 50%, a w przypadku nauczyciela akademickiego tymczasowo aresztowanego ulega ono obniżeniu również nie więcej niż o 50%. Z powyższego jednoznacznie wynika, że obniżenie wynagrodzenia jest fakultatywne w przypadku zawieszenia w pełnieniu obowiązków, a obo-

²² Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2018 r., poz. 1330, z późn. zm.), dalej: u.d.i.p.

²³ M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec (red.), *Prawo o szkolnictwie...*, s. 201–202.

wiązkowe w sytuacji tymczasowego aresztowania nauczyciela akademickiego. Obowiązujący przepis mówi o wynagrodzeniu zasadniczym, które może być obniżone decyzją rektora najwyżej do połowy. W takim przypadku nauczycielowi akademickiemu nie przysługują również zmienne składniki wynagrodzenia, wymienione w art. 136 ust. 2 p.s.w.n., takie jak: dodatek funkcyjny, dodatek zadaniowy, wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe albo godziny nadliczbowe, dodatek za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia lub uciążliwych, a także inne dodatki, jeżeli zostały określone w zakładowym układzie zbiorowym pracy albo regulaminie wynagradzania. Podkreślić należy, że w przypadku umorzenia postępowania dyscyplinarnego lub orzeczenia uniewinniającego uczelnia ma obowiązek niezwłocznie wypłacić kwotę, o jaką zostało obniżone wynagrodzenie²⁴. W przeciwnym razie stanowiłoby to niesłuszną dolegliwość dla niewinnej osoby. Obniżenie wynagrodzenia jest dolegliwą sankcją zwłaszcza dla nauczyciela akademickiego, dla którego uczelnia jest jedynym miejscem pracy.

W art. 300 ust. 1 p.s.w.n. ustawodawca przewidział instytucję zatarcia kary, która przewiduje różne okresy w zależności od orzeczonej kary dyscyplinarnej. Stosownie do treści tego przepisu:

1) upomnienie, nagana lub nagana z obniżeniem wynagrodzenia o 10%–25% na okres od miesiąca do 2 lat – ulega zatarciu po upływie 3 lat;

2) pozbawienie prawa do wykonywania zadań promotora, recenzenta oraz członka komisji w postępowaniach w sprawie nadania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego oraz tytułu profesora na okres od roku do 5 lat, pozbawienie prawa do pełnienia funkcji kierowniczych w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat, wydalenie z pracy w uczelni lub wydalenie z pracy w uczelni z zakazem wykonywania pracy w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat – ulega zatarciu po upływie 5 lat;

3) pozbawienie prawa do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego na okres 10 lat – ulega przedawnieniu po upływie 15 lat.

Należy zwrócić uwagę, że zatarcie kary dyscyplinarnej następuje dopiero po wskazanym powyżej okresie od dnia jej wykonania. Z kolei art. 300 ust. 2 p.s.w.n. wskazuje, że właściwa komisja dyscyplinarna, która orzekła wobec nauczyciela akademickiego karę dyscyplinarną, może na wniosek złożony przez ukaranego, jednak nie wcześniej niż po upływie 2 lat od dnia wykonania kary, postanowić o jej zatarciu.

W przypadku postępowania dyscyplinarnego to rektor uczelni, w której przeprowadzono postępowanie dyscyplinarne w pierwszej instancji, jest zobowiązany do podjęcia działań w celu usunięcia z akt osobowych nauczyciela aka-

²⁴ H. Izdebski, J. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 446–448.

demickiego informacji o orzeczonej karze, a także dokumentacji postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego²⁵.

3. POSTĘPOWANIE DYSCYPLINARNE PROWADZONE PRZEZ UCZELNIANĄ KOMISJĘ DYSCYPLINARNĄ

W myśl art. 279 p.s.w.n. postępowanie dyscyplinarne nauczycieli akademickich toczy się przed komisjami dyscyplinarnymi i jest dwuinstancyjne. Zgodnie bowiem z wyżej wymienionym przepisem do orzekania w pierwszej instancji jest uprawniona uczelniana komisja dyscyplinarna oraz komisja dyscyplinarna przy Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego²⁶. Należy jednak zwrócić uwagę, że właściwość komisji dyscyplinarnych została uzależniona od spełnienia dwóch kryteriów. Pierwszym kryterium jest rodzaj wnioskowanej kary dyscyplinarnej przez rzecznika dyscyplinarnego, natomiast drugim jest kryterium podmiotowe, o którym mowa w art. 277 ust. 3 p.s.w.n.²⁷. Stąd też w przypadku gdy rzecznik dyscyplinarny wniósł o zastosowanie kary określonej w art. 276 ust. 1 pkt 2 albo 3 p.s.w.n. oraz wobec nauczyciela akademickiego innego niż wymieniony w art. 277 ust. 3 p.s.w.n., w pierwszej instancji orzeka uczelniana komisja dyscyplinarna. Natomiast w przypadku gdy rzecznik dyscyplinarny wniósł o zastosowanie kary określonej w art. 276 ust. 1 pkt 4–8 p.s.w.n. oraz wobec nauczyciela akademickiego wymienionego w art. 277 ust. 3 p.s.w.n., orzeka komisja dyscyplinarna przy Radzie. W drugiej instancji zaś (w trybie odwoławczym) w sprawach dyscyplinarnych nauczycieli akademickich orzeka komisja dyscyplinarna przy ministrze właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki²⁸.

3.1. USTRÓJ UCZELNIANYCH KOMISJI DYSCYPLINARNYCH

Regulacja zawarta w art. 278 ust. 2 p.s.w.n. wskazuje, że uczelniana komisja dyscyplinarna pochodzi z wyboru, ale tryb wyboru powinien określać statut uczelni. Ustawodawca określił ramy czasowe trwania kadencji organu pierwszej instancji. Zgodnie bowiem z art. 280 p.s.w.n. kadencja organu trwa 4 lata

²⁵ R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), *System Prawa Administracyjnego. Tom 11. Stosunek służbowy*, Warszawa 2011, s. 460.

²⁶ Dalej: komisja dyscyplinarna przy Radzie.

²⁷ Stosownie do treści art. 277 ust. 3 p.s.w.n. rzecznik dyscyplinarny powołany przez ministra jest właściwy w sprawach dotyczących czynów nauczycieli akademickich pełniących funkcje rektora, przewodniczącego uczelnianej komisji dyscyplinarnej, przewodniczącego i członka komisji dyscyplinarnej przy Radzie oraz przewodniczącego i członka komisji dyscyplinarnej przy ministrze.

²⁸ Dalej: komisja dyscyplinarna przy ministrze.

i rozpoczyna się z początkiem kadencji senatu uczelni. Dodatkowo ustawodawca wprowadził wymóg, że co najmniej jeden z członków składu uczelnianej komisji dyscyplinarnej powinien być studentem.

Natomiast zgodnie z § 16 rozporządzenia pracami uczelnianej komisji dyscyplinarnej kieruje przewodniczący uczelnianej komisji dyscyplinarnej²⁹. W szczególności rolą przewodniczącego jest czuwanie nad sprawnym i prawidłowym przebiegiem postępowania dyscyplinarnego. Ponadto w celu realizacji zadań, przewodniczącemu zostało przyznane uprawnienie do wydawania zarządzeń. Przy tym należy zwrócić uwagę, że powyższy organ rozstrzyga samodzielnie wszelkie zagadnienia faktyczne oraz prawne i nie jest związany rozstrzygnięciami innych organów stosujących prawo.

Jednak od powyższej zasady podejmowania samodzielnych ustaleń przez organ ustawodawca wprowadził dwa wyjątki. Pierwszy dotyczy prawomocnie skazującego wyroku sądu, a drugi opinii Komisji do spraw etyki w nauce Polskiej Akademii Nauk. Nie zmienia to faktu, że uczelniana komisja dyscyplinarna w zakresie orzekania pozostaje niezawisła. Jak wskazuje K. Wiak, „w zakresie orzekania komisja dyscyplinarna jest niezawisła, co oznacza, że przy rozstrzygnięciu sprawy organ ten jako całość, jak i poszczególni jego członkowie, nie podlegają żadnym (formalnym i nieformalnym) poleceniom, wskazówkom, instrukcjom ani naciskom z zewnątrz, w tym ze strony organów uczelni i przełożonych”³⁰. Podobnie uważają autorzy niniejszego artykułu.

Zgodnie z § 18 ust. 2 rozporządzenia przewodniczący wydaje zarządzenie, w którym wyznacza skład orzekający – przewodniczącego³¹, członków składu orzekającego³², a także protokolanta i wydaje zarządzenie o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego. Przewodniczącym składu orzekającego powinien być nauczyciel akademicki posiadający stopień naukowy albo stopień w zakresie sztuki nie niższy niż stopień obwinionego. Jednakże w przypadku, gdy obwiniony posiada tytuł profesora, przewodniczącym składu orzekającego powinien być nauczyciel akademicki, który posiada tytuł profesora. Do tego rolą przewodniczącego składu orzekającego jest kierowanie rozprawą i czuwanie nad jej prawidłowym przebiegiem.

3.2. UCZESTNICY POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO

Na podstawie ustawy oraz rozporządzenia możemy wyróżnić następujących uczestników postępowania dyscyplinarnego:

1) organ orzekający – uczelniana komisja dyscyplinarna, w ramach której wyróżniamy:

²⁹ Dalej: przewodniczący.

³⁰ K. Wiak, (w:) M. Pyter (red.), *Prawo o szkolnictwie...*, s. 782.

³¹ Dalej: przewodniczący składu orzekającego.

³² Dalej: skład orzekający.

- a) przewodniczącego oraz
- b) przewodniczącego i członków poszczególnych składów orzekających;
- 2) rzecznik dyscyplinarny;
- 3) obwiniony;
- 4) obrońca obwinionego;
- 5) pokrzywdzony.

Z uwagi na fakt, iż każdy z uczestników postępowania dyscyplinarnego prowadzonego przez uczelnianą komisję dyscyplinarną ma określony wpływ na to postępowanie, poniżej zostaną omówieni poszczególni uczestnicy. Bez wątpienia najważniejszą rolę w postępowaniu dyscyplinarnym odgrywa organ orzekający w sprawach dyscyplinarnych oraz strony. W związku z tym, że organy orzekające w sprawach dyscyplinarnych zostały omówione powyżej, w tej części artykułu zostaną omówieni pozostali uczestnicy postępowania.

Stosownie do art. 292 p.s.w.n. stronami postępowania dyscyplinarnego są rzecznik dyscyplinarny oraz obwiniony. Definicja legalna pojęcia rzecznika dyscyplinarnego znajduje się w przepisie § 1 pkt 8 rozporządzenia, zgodnie z którym rozumie się przez to rzecznika dyscyplinarnego powołanego przez rektora i rzecznika dyscyplinarnego powołanego przez ministra. Powołując się na D. Muchę, należy zwrócić uwagę, że: „status strony postępowania dyscyplinarnego rzecznik dyscyplinarny uzyskuje dopiero po wydaniu przez przewodniczącego: uczelnianej komisji dyscyplinarnej *in gremio* (...) – zarządzenia o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego i wyznaczeniu przewodniczącego i członków składu orzekającego oraz protokolanta do orzekania w danej sprawie dyscyplinarnej”³³. Obowiązujące przepisy nie regulują zadań ani funkcji, jakie pełni rzecznik dyscyplinarny, a wiadomo jedynie, że jest oskarżycielem w postępowaniu dyscyplinarnym.

Odnosząc się natomiast do obwinionego, należy stwierdzić, że zarówno w ustawie, jak i w rozporządzeniu brak jest legalnej definicji pojęcia obwinionego. Jednakże samo pojęcie zostaje wprowadzone po raz pierwszy przez ustawodawcę w art. 292 p.s.w.n.

Obwiniony ma prawo do korzystania z pomocy wybranego przez siebie obrońcy. Jednakże w przypadku, gdy rzecznik dyscyplinarny wnosi o orzeczenie kary, o której mowa w art. 276 ust. 1 pkt 6–8 p.s.w.n., a obwiniony nie ma obrońcy z wyboru, przewodniczący składu orzekającego wyznacza obrońcę z urzędu spośród nauczycieli akademickich. W tym miejscu należy wspomnieć o § 22 rozporządzenia, który również reguluje niektóre kwestie związane z obrońcą obwinionego. Przede wszystkim wskazuje, że w przypadku wyznaczenia obrońcy z urzędu należy obwinionego zawiadomić o tym niezwłocznie, przy czym wyznaczenie obrońcy z urzędu musi nastąpić przynajmniej 14 dni przed terminem rozprawy. Przewidziany przez ustawodawcę powyższy termin

³³ D. Mucha, (w:) P. Chmielnicki, P. Stec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, LEX/el. 2017.

pozwala obrońcy m.in. na zapoznanie się z aktami sprawy i zebranymi dowodami oraz przygotowanie linii obrony. Pojawia się tutaj konstrukcja, która przyznaje obwinionemu jednorazowe prawo do zmiany swojego obrońcy z urzędu. Również wyznaczony obrońca z urzędu ma prawo rezygnacji ze swojej funkcji, ale jest to możliwe tylko z ważnych powodów, przy czym należy wskazać, że ustawodawca nie określił, co należy przez to rozumieć. W postępowaniu dyscyplinarnym tak samo jak w postępowaniu karnym obrońca jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy wszystkiego, czego dowiedział się podczas pełnienia swojej funkcji. Jak wspomniano już we wstępie, w kwestiach nieuregulowanych dotyczących obrońcy obwinionego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego, ze szczególnym uwzględnieniem działu III rozdziału 9 tego Kodeksu.

Przechodząc do omówienia osoby pokrzywdzonego, należy przede wszystkim wskazać, że zarówno w ustawie, jak i w rozporządzeniu nie ma legalnej definicji takiej osoby. Wydawać by się mogło, że jest to przeoczenie ustawodawcy, jednak trzeba pamiętać, że w sprawach nieuregulowanych stosujemy Kodeks postępowania karnego, a tam właśnie w art. 49 zamieszczona jest definicja pokrzywdzonego. Na potrzeby postępowania dyscyplinarnego zastosowanie mają jedynie § 1 i 2 wyżej wymienionego przepisu. Stosownie do treści art. 49 § 1 i 2 k.p.k. pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo. Pokrzywdzonym może być także niemająca osobowości prawnej instytucja państwowa lub samorządowa, inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną. Przenosząc powyższą definicję na grunt postępowania dyscyplinarnego, należy zwrócić uwagę, o czym była już mowa wcześniej, że nie będzie tutaj przestępstwa, lecz delikt dyscyplinarny. Przepisy wprost nie wskazują, kto może być pokrzywdzonym w postępowaniu dyscyplinarnym. W związku z tym wydaje się, że pokrzywdzonym może być zarówno osoba, jak i uczelnia wyższa.

3.3. WSZCZĘCIE POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO

Zgodnie z art. 293 ust. 1 p.s.w.n. postępowanie dyscyplinarne przed uczelnianą komisją dyscyplinarną zostaje wszczęte na wniosek rzecznika dyscyplinarnego po przeprowadzeniu przez niego postępowania wyjaśniającego. Szczegółowe wymogi formalne, jakim powinien odpowiadać wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, zostały określone w § 14 ust. 2 rozporządzenia. Natomiast zgodnie z § 14 ust. 4 rozporządzenia rzecznik dyscyplinarny wraz z wnioskiem, o którym była mowa wcześniej, przekazuje do uczelnianej komisji dyscyplinarnej dokumentację z przebiegu postępowania wyjaśniającego.

Należy w tym miejscu jeszcze krótko wspomnieć o dwóch ważnych terminach w postępowaniu dyscyplinarnym. W art. 287 i 288 p.s.w.n. zostały wprost wskazane terminy zarówno wszczęcia, jak i zakończenia postępowania wyja-

śniającego. W myśl art. 287 ust. 1 p.s.w.n. rzecznik dyscyplinarny wszczyna postępowanie wyjaśniające niezwłocznie, nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania polecenia organu, który go powołał, lub powzięcia w inny sposób informacji o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego. Natomiast stosownie do art. 288 p.s.w.n. postępowanie wyjaśniające nie może być wszczęte po upływie 5 lat od popełnienia czynu. Jednakże od powyższej zasady ustawodawca wprowadził dwa wyjątki. Pierwszy dotyczy czynu zawierającego znamiona przestępstwa – w takim przypadku postępowanie wyjaśniające może być wszczęte aż do upływu okresu przedawnienia karalności tego przestępstwa. Drugi wyjątek dotyczy natomiast czynów, o których mowa w art. 287 ust. 2 pkt 1–5 p.s.w.n.³⁴. Podobna regulacja odnosi się do zakończenia postępowania dyscyplinarnego.

Przewodniczący po otrzymaniu od rzecznika dyscyplinarnego wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego dokonuje wstępnej oceny. Następnie zgodnie z § 18 ust. 2 rozporządzenia przewodniczący wydaje zarządzenie o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego, w którym wyznacza skład orzekający oraz kieruje sprawę na posiedzenie niejawne albo rozprawę. Jednocześnie wyżej wymienione zarządzenie powinno zostać doręczone członkom składu orzekającego, rzecznikowi dyscyplinarnemu, obwinionemu i obrońcy obwinionego, jeżeli został ustanowiony.

W sytuacji gdy przewodniczący stwierdzi, iż postępowanie wyjaśniające zawiera braki, które nie będą mogły być uzupełnione na rozprawie, albo zachodzą przesłanki umorzenia postępowania dyscyplinarnego, to wówczas sprawę skieruje do rozpatrzenia na posiedzeniu niejawnym. Na tej podstawie skład orzekający na posiedzeniu niejawnym, w terminie 21 dni od dnia wydania zarządzenia o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego, wydaje:

- 1) orzeczenie o umorzeniu postępowania dyscyplinarnego albo
- 2) postanowienie o przekazaniu sprawy rzecznikowi dyscyplinarnemu w celu uzupełnienia postępowania wyjaśniającego, albo
- 3) postanowienie o skierowaniu sprawy do rozpatrzenia na rozprawie.

³⁴ Według art. 287 ust. 2 pkt 1–5 p.s.w.n. postępowanie wyjaśniające wszczyna się z urzędu w przypadku czynu polegającego na:

- 1) przywłaszczeniu sobie autorstwa albo wprowadzeniu w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania;
- 2) rozpowszechnieniu, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego utworu w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania;
- 3) rozpowszechnieniu, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego artystycznego wykonania albo publicznym zniekształceniu takiego utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania;
- 4) naruszeniu cudzych praw autorskich lub praw pokrewnych w sposób inny niż określony w pkt 1–3;
- 5) sfałszowaniu badań naukowych lub ich wyników lub dokonaniu innego oszustwa naukowego.

Jeżeli skład orzekający wyda postanowienie o skierowaniu sprawy do rozpatrzenia na rozprawie, to wtedy obowiązkiem przewodniczącego składu orzekającego jest wydanie zarządzenia o wyznaczeniu terminu rozprawy. Oprócz tego przewodniczący składu orzekającego jest również zobowiązany do zawiadomienia na piśmie o miejscu rozprawy rektora, ministra lub ministra nadzorującego. Obwinionemu wraz z pierwszym wezwaniem na rozprawę powinno zostać doręczone wezwanie z listą członków składu orzekającego oraz pouczeniem o przysługujących mu uprawnieniach i skutkach niestawiennictwa na rozprawie. Termin rozprawy wyznacza się tak, aby między doręczeniem obwinionemu wezwania do stawienia się na rozprawę a dniem rozprawy upłynęło co najmniej 14 dni. W wypadku niezachowania powyższego terminu na wniosek obwinionego albo jego obrońcy przewodniczący składu orzekającego wyznacza nowy termin rozprawy.

Gdyby jednak skład orzekający komisji dyscyplinarnej wydał postanowienie o przekazaniu sprawy rzecznikowi dyscyplinarnemu w celu uzupełnienia postępowania wyjaśniającego, to powinien wskazać, w jakim zakresie ma nastąpić uzupełnienie braków, oraz określić termin na ich uzupełnienie nie dłuższy niż 30 dni. Ostatni przypadek to wydanie przez skład orzekający komisji dyscyplinarnej orzeczenia o umorzeniu postępowania dyscyplinarnego, jeżeli stwierdzi, że w sprawie zostały spełnione przesłanki określone w art. 294 ust. 3 i 4 p.s.w.n.

W tej sytuacji stosownie do treści art. 294 ust. 3 p.s.w.n. umarza się postępowanie dyscyplinarne, w przypadku gdy:

- 1) społeczna szkodliwość przewinienia dyscyplinarnego jest znikoma;
- 2) obwiniony w chwili popełnienia przewinienia dyscyplinarnego był niepočetny;
- 3) obwiniony zmarł;
- 4) nastąpiło przedawnienie karalności;
- 5) postępowanie dyscyplinarne co do tego samego przewinienia dyscyplinarnego tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo toczy się.

Tymczasem w ust. 4 wyżej wymienionego przepisu ustawodawca wprowadził regulację, która pozwala komisji dyscyplinarnej umorzyć postępowanie, jeżeli orzeczenie kary byłoby oczywiście niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary lub innego środka prawomocnie orzeczonego za ten sam czyn w innym postępowaniu, a interes pokrzywdzonego temu się nie sprzeciwia.

4. ROZPRAWA

Omawiając zagadnienia związane z samą rozprawą dyscyplinarną, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na przepis art. 293 ust. 5 p.s.w.n. Zgodnie z powołanym przepisem rozprawa dyscyplinarna jest jawna tylko dla pracowni-

ków danej uczelni, przedstawicieli samorządu studentów i doktorantów, jeżeli przewinienie dyscyplinarne dotyczy praw studenta lub doktoranta, pokrzywdzonego, przedstawicieli Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, przedstawicieli Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, oraz za zgodą obwinionego dla przedstawiciela związku zawodowego, którego obwiniony jest członkiem.

W toku rozprawy dyscyplinarnej możemy wyróżnić następujące etapy rozprawy: rozpoczęcie rozprawy, przewód dyscyplinarny, głosy stron i wydanie orzeczenia. Wypada podkreślić, że każdy etap rozprawy ma określone znaczenie dla prawidłowości przebiegu rozprawy dyscyplinarnej i żaden nie może zostać pominięty. Stosownie do treści § 27 rozporządzenia, rozprawa rozpoczyna się od sprawdzenia obecności wezwanych osób. Po sprawdzeniu obecności przez przewodniczącego składu orzekającego następuje odczytanie wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przez rzecznika dyscyplinarnego. Przewodniczący składu orzekającego uczelnianej komisji w następnej kolejności zarządza wysłuchanie obwinionego oraz powinien pouczyć go o przysługujących mu prawach, w tym prawie do złożenia wyjaśnień bądź odmowy złożenia wyjaśnień. Natomiast po wysłuchaniu obwinionego przewodniczący składu orzekającego poucza strony o przysługującym im prawie zadawania pytań świadkom i biegłym oraz o możliwości wypowiedzania się na temat każdego przeprowadzonego dowodu.

Kolejnym etapem rozprawy jest postępowanie dowodowe, w ramach którego przesłuchuje się świadków, przedstawia opinie biegłych oraz przeprowadza się inne dowody. W praktyce najczęściej przeprowadzanym dowodem w ramach postępowania dowodowego jest przesłuchanie świadków. Jeżeli jednak stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiedzy specjalistycznej, skład orzekający uczelnianej komisji może zasięgnąć opinii biegłego³⁵. W przypadku dopuszczenia innych dowodów niż wyżej wymienione stosujemy odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Odnosząc się natomiast do samej inicjatywy dowodowej, to strony lub obrońca obwinionego mogą zgłaszać w toku postępowania dyscyplinarnego wnioski o dopuszczenie nowych dowodów, które mogą mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Również skład orzekający uczelnianej komisji dyscyplinarnej może z urzędu dopuścić dowody inne niż objęte wnioskami, a które mogą mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Poza tym, jeżeli wyjaśnienia obwinionego, który na rozprawie przyznaje się do winy, nie budzą wątpliwości, skład orzekający uczelnianej komisji dyscyplinarnej może za zgodą stron przeprowadzić postępowanie dowodowe tylko częściowo.

³⁵ Przewodniczący składu orzekającego przed przystąpieniem do przesłuchania świadka lub wysłuchania biegłego powinien potwierdzić tożsamość świadka czy biegłego oraz pouczyć ich o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań zgodnie z art. 233 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1600, z późn. zm.).

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego albo częściowego postępowania dowodowego, przewodniczący składu orzekającego udziela kolejno głosu rzecznikowi dyscyplinarnemu, obrońcy obwinionego i obwinionemu. Należy zwrócić uwagę, że w przypadku kiedy jedna ze stron ponownie zabiera głos, przewodniczący składu orzekającego powinien również udzielić głosu drugiej stronie. Po wysłuchaniu stron przewodniczący składu orzekającego zamyka rozprawę, a następnie skład orzekający przystępuje do narady nad orzeczeniem. Przebieg narady i głosowania jest tajny³⁶. Udział w tych czynnościach poza składem orzekającym może brać tylko protokolant.

Skład orzekający uczelnianej komisji dyscyplinarnej zgodnie z § 37 ust. 1 rozporządzenia orzeka według przekonania opartego na podstawie wszystkich dowodów ujawnionych w toku postępowania. Tymczasem w ust. 2 komentowanego przepisu zostały określone okoliczności, które skład orzekający powinien uwzględnić przy wymiarze kary dyscyplinarnej. W szczególności powinien wziąć pod uwagę: stopień winy, stopień społecznej szkodliwości przewinienia dyscyplinarnego, cele wychowawcze w stosunku do obwinionego oraz potrzeby w zakresie zapobiegania popełnieniu przez obwinionego kolejnego przewinienia dyscyplinarnego i kształtowania właściwych postaw wśród nauczycieli akademickich.

Mając na uwadze powyższe, komisja dyscyplinarna może orzec o:

- 1) uniewinnieniu obwinionego;
- 2) odstąpieniu od wymierzenia kary dyscyplinarnej;
- 3) ukaraniu obwinionego;
- 4) umorzeniu postępowania dyscyplinarnego.

Bezpośrednio po zakończeniu narady przewodniczący składu orzekającego ogłasza sentencję orzeczenia oraz przedstawia najważniejsze motywy uzasadnienia³⁷. Oprócz tego zgodnie z art. 299 ust. 1 p.s.w.n. komisja dyscyplinarna w terminie 30 dni od dnia wydania orzeczenia doręcza je stronom oraz przekazuje je rektorowi uczelni zatrudniającej nauczyciela akademickiego i ministrowi³⁸. Natomiast przepis § 39 ust. 2 rozporządzenia dokładnie określa elementy, jakie powinno zawierać orzeczenie. Zatem na podstawie tego przepisu możemy

³⁶ W myśl § 36 ust. 4 rozporządzenia narada i głosowanie odbywają się osobno co do winy i co do kary. Przewodniczący składu orzekającego głosuje ostatni.

³⁷ Przepis § 38 ust. 2 rozporządzenia dopuszcza w uzasadnionych przypadkach odroczenie ogłoszenia orzeczenia, jednak nie dłużej niż o 7 dni od dnia zamknięcia rozprawy. W takim przypadku przewodniczący składu orzekającego przed zamknięciem rozprawy powinien podać dzień, godzinę i miejsce ogłoszenia orzeczenia.

³⁸ Zdaniem autorów powyższy przepis pozostaje w sprzeczności z § 39 rozporządzenia, zgodnie z którym po ogłoszeniu orzeczenia sporządza się je na piśmie i, w terminie 14 dni od dnia jego ogłoszenia, doręcza się stronom, obrońcy obwinionego, jeżeli został ustanowiony, rektorowi oraz ministrowi lub ministrowi nadzorującemu, a w przypadku gdy postępowanie dyscyplinarne dotyczyło przewodniczącego albo członka komisji przy Radzie – także przewodniczącemu Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

wyróżnić w orzeczeniu uczelnianej komisji dyscyplinarnej dwie zasadnicze części: komparację³⁹ i sentencję⁴⁰.

Ponadto w orzeczeniu uczelnianej komisji dyscyplinarnej powinno zostać zawarte pouczenie o trybie i terminie wniesienia odwołania. Stosownie bowiem do art. 295 ust. 1 p.s.w.n. strony mają prawo złożyć odwołanie od orzeczenia uczelnianej komisji dyscyplinarnej do komisji dyscyplinarnej przy ministrze w terminie 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia wraz z uzasadnieniem. Odwołanie składa się za pośrednictwem uczelnianej komisji dyscyplinarnej. Zatem na koniec należy zwrócić uwagę, że niewniesienie w terminie odwołania bądź skuteczne jego cofnięcie powoduje, że orzeczenie uczelnianej komisji dyscyplinarnej staje się prawomocne i podlega wykonaniu. Prawomocność orzeczenia stwierdza przewodniczący komisji dyscyplinarnej.

5. PODSUMOWANIE

Podsumowując, należy przede wszystkim wskazać, że obowiązujące przepisy dotyczące postępowania dyscyplinarnego wobec nauczycieli akademickich są niejednolite i niespójne. Tak obowiązujące prawo stwarza wiele problemów organom orzekającym w sprawach dyscyplinarnych. Przeprowadzona analiza powyższych przepisów wskazuje, że przepisy zawierają luki prawne, których nie da się usunąć pomimo odesłania do przepisów Kodeksu postępowania karnego. Stosowanie takiego prawa może spowodować w praktyce trudności, co w konsekwencji może doprowadzić do przewlekłości prowadzonych postępowań.

Obecnie obowiązująca ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, która weszła w życie z dniem 1 października 2018 r., wprowadziła liczne zmiany w zakresie postępowań dyscyplinarnych wobec nauczycieli akademickich. Należy zwrócić uwagę, że ustawodawca zmienił katalog kar dyscyplinarnych poprzez

³⁹ W komparycji orzeczenia powinny znaleźć się następujące elementy: nazwa komisji dyscyplinarnej; tytuły lub stopnie naukowe albo tytuły lub stopnie w zakresie sztuki albo tytuły zawodowe, stanowiska oraz imiona i nazwiska członków składu orzekającego, rzecznika dyscyplinarnego i protokolanta; data i miejsce rozpoznania sprawy i wydania orzeczenia; tytuł lub stopień naukowy albo stopień w zakresie sztuki, albo tytuł zawodowy, imiona i nazwisko, imię ojca, stanowisko, data i miejsce urodzenia obwinionego; dokładne określenie przewinienia dyscyplinarnego zarzucanego obwinionemu.

⁴⁰ Odnosząc się do sentencji orzeczenia, która zawiera rozstrzygnięcie komisji dyscyplinarnej co do winy i kary obwinionego wraz z przytoczeniem podstaw prawnych, warto zwrócić uwagę, iż ustawodawca nałożył na skład orzekający uczelnianej komisji dyscyplinarnej obowiązek sporządzenia uzasadnienia z urzędu. Samo uzasadnienie powinno zawierać podstawy prawne i faktyczne. Przede wszystkim powinno być wskazane: jakie fakty skład orzekający uznał za udowodnione, a jakie za nieudowodnione; na jakich dowodach się oparł i dlaczego nie dał wiary dowodom przeciwnym; przytoczenie okoliczności, które skład orzekający uwzględnił przy wymiarze kary.

jego rozszerzenie z czterech kar aż do ośmiu, co pozwala na wymierzenie kary adekwatnej do przewinienia dyscyplinarnego. Kolejną nowością, która pojawiła się w ustawie, jest możliwość skierowania sprawy z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich do mediacji. Udział w mediacji jest dobrowolny, a uczestnicy muszą wyrazić na nią zgodę, przy czym zgoda ta może być w każdym czasie wycofana. Korzystną zmianą wprowadzoną przez ustawodawcę jest również możliwość nałożenia kary pieniężnej w wysokości do 1500 zł na świadka za nieusprawiedliwione niestawiennictwo lub za odmowę złożenia zeznań. W tym celu przewodniczącemu składu orzekającego komisji dyscyplinarnej przyznano prawo zwrócenia się do sądu rejonowego, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby wezwanej.

Wejście w życie nowych przepisów spowodowało również wiele problemów. Pierwszym z nich jest usunięcie z ustawy definicji nauczyciela akademickiego. Analiza obowiązujących przepisów doprowadziła do wniosku, że brak jest konsekwencji ustawodawcy w posługiwaniu się przyjętą terminologią. Ponadto należy również zwrócić uwagę na status pokrzywdzonego i zawiadamiającego, którzy są jedynie na etapie postępowania wyjaśniającego, a brak ich na etapie postępowania dyscyplinarnego prowadzonego przez komisje dyscyplinarne. Jedną z kolejnych niedoskonałości ustawy oraz rozporządzenia jest brak odróżnienia pojęć członków komisji od członków poszczególnych składów orzekających, a także zamienne posługiwanie się tymi pojęciami. Ważną kwestią, o której należy wspomnieć, są występujące w ustawie i rozporządzeniu różne terminy doręczenia orzeczenia. W przypadku ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce występuje termin 30 dni od dnia wydania orzeczenia, podczas gdy w rozporządzeniu jest wskazany termin 14 dni od dnia ogłoszenia orzeczenia. Powyższe terminy z pewnością będą powodowały problemy interpretacyjne członków składu orzekającego.

Obecnie jest zbyt wcześnie, żeby dokonać kompleksowej oceny nowej ustawy i jednoznacznie stwierdzić, czy poprawi ona jakość toczących się na uczelniach wyższych postępowań dyscyplinarnych wobec nauczycieli akademickich.

BIBLIOGRAFIA

- Bojanowski E., *Dyscyplinarna odpowiedzialność pracownika administracji państwowej w prawie polskim*, (w:) J. Łętowski, J. Pruszyński (red.), *Odpowiedzialność pracownika administracji*, Ossolineum 1978
- Czuryk M., Karpiuk M., Kostrubiec J. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym po nowelizacji. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2015
- Giętkowski R., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013
- Hauser R., Niewiadomski Z., Wróbel A. (red.), *System Prawa Administracyjnego. Tom II. Stosunek służbowy*, Warszawa 2011

- Izdebski H., Zieliński J., *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2015
- Kuczyński T., *O odpowiedzialności dyscyplinarnej pracowników*, „Państwo i Prawo” 2003, z. 9 (691)
- Kurzępa-Depo K., (w:) S. Waltoś, A. Rozmus (red.), *Szkolnictwo wyższe w Polsce: ustrój, prawo, organizacja*, Warszawa 2016
- Mucha D., (w:) P. Chmielnicki, P. Stec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, LEX/el. 2017
- Przybysz P., *Prawo do sądu w sprawach dyscyplinarnych*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 8 (630)
- Sypniewski Z., *Odpowiedzialność dyscyplinarna jako odpowiedzialność prawa pracy*, (w:) *Odpowiedzialność pracownicza. Materiały XI Zjazdu Szkoły Prawa Pracy*, Wrocław 1984
- Wiak K., (w:) M. Pyter (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2012
- Wiktorowska A., Wajda P., (w:) W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013

DISCIPLINARY LIABILITY OF ACADEMIC STAFF

Summary

The purpose of this article is to analyze legal regulations pertaining to disciplinary liability of academic staff in Poland. It is composed of two integral parts: first, it describes questions connected with the basics of disciplinary liability of academic staff, including premise of liability and penalty and second, it centers around notions of legal system and disciplinary litigations initiated by university disciplinary committees for academic staff. Due to the vastness of the topic, this paper is confined to proceedings conducted by the authority of first instance exclusively. It also analyses disciplinary proceedings of academic teachers in a draft law amending the Law on Higher Education.

KEYWORDS

disciplinary liability, litigation, academic teacher, penalties, disciplinary tort

SŁOWA KLUCZOWE

odpowiedzialność dyscyplinarna, postępowanie, nauczyciel akademicki, kary, delikt dyscyplinarny